

Prof. Dr. İlhan Helvacı

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Miras Hukuku - 24.02.2026 - 2. Dönem - 1. Hafta - 1. Ders

A-) Saklı Pay Kavramı

Temel konumuz saklı pay kavramı ve saklı paylı mirasçılar.

Şimdi yasal mirasçılar var biliyorsunuz. Bu yasal mirasçıların acaba böyle ölüme bağlı tasarrufta bulunan şahsın tüm işlemlerine karşı korunması gerekiyor mu, gerekmiyor mu tartışması var. İki görüş var.

Bir görüş diyor ki ölüme bağlı tasarrufta bulunan şahıs, mirasbırakan serbest olmalı, kendi mal varlığı değerleri üzerinde serbestçe tasarrufta bulunabilmeli, bunun hiçbir sınırı olmamalı çünkü zaten kendi mal varlığı değerleri, kendisinin yarattığı mal varlığı değerleri, mirasçıların da bu yaratılan mal varlığı değerleri üzerinde hiçbir etkisi ve katkısı yok. Dolayısıyla da kişi tamamen serbest olmalı diyor bir yaklaşım. Bunu özellikle Anglo-Amerikan Hukukunda, Anglo-Sakson Hukukunda (Common Law Sisteminde) görebiliyorsunuz. Bu hukuk sistemlerine dahil olan kimi ülkelerde kişiler serbestçe ölüme bağlı tasarrufta bulunabiliyorlar. Ve hiç kimseye herhangi bir şekilde bir miras menfaati sağlamakla yükümlü de değiller.

Hâlbuki Kıta Avrupası hukuk sisteminde ve bizim hukuk sistemimizde bir başka eğilim var. O da şu: Bir denge oluşturulmalı, mirasbırakan tümüyle serbest olmamalı. Birtakım kişilerin, birtakım mirasçıların saklı payları olmalı.

Bizim hukukumuz bakımından en basit örneği şöyle verelim: Çocuklar saklı paylı mirasçı mıdır? Evet, saklı paylı mirasçıdır. M ölmüş, geride bir tane çocuğu Ç kalmış. Çocuk terekenin tamamı bakımından hak sahibi. Ama kanun koyucu ne diyor? Diyor ki bir denge kuralım. Mirasbırakan gerek sağlığında gerekse vefatında bazı tasarruflarda bulunmakta serbest olsun. Örneğin ölüme bağlı tasarrufuyla üçüncü şahıslara da terekesinden bir değer kazandırabilsin diyor. Peki, sınırı ne olsun? Sınırı saklı pay kavramı olsun diyor.

Bu örnekte M öldü, geride tek çocuğu Ç kaldı. Çocuk Ç, altsoya dahil bir kişi olarak yasal miras payının yarısı oranında saklı paya sahip

olacak (TMK m. 506/b. 1). Yani saklı payı = 1/2. O zaman M'nin tasarruf oranı, eski tabiriyle tasarruf nisabı, çok daha akademik ve teknik ifadesiyle serbest tasarruf oranı, serbest tasarruf nisabı nedir?

Mirası bir bütün olarak, 1 birim olarak algılasak, bu 1/1'den yani terekenin tamamından Ç'nin bu 1/2 oranındaki saklı payını çıkarırsak geri kalan 1/2 ne olur? Geri kalan 1/2, M'nin serbest tasarruf oranı, serbest tasarruf nisabıdır.

Mirasbırakan M, bu 1/2 oranlık sınırı aşmamak kaydıyla ne yapabilecek? Örneğin ölüme bağlı tasarruflarda bulunabilecek. Ama mirasbırakan bu 1/2 oranı aşarsa Ç saklı payını alamayacak ve ne yapabilecek? Bir tenkis davası açabilecek. Açmak zorunda mı? Elbette değil. Açabilir mi? Evet. Hukuk düzeni buna imkân sağlıyor.

Biz de Kıta Avrupası hukuk sistemine dahiliz. Bizim Medeni Kanunumuzda da saklı pay ve saklı paylı mirasçılarla ilgili düzenlemeler var. Tabii bunun bazı böyle sosyal ve ekonomik sebepleri de yok değil. Birçok ülkede aile bağları bizdeki gibi kuvvetli değil. Aile üyelerinin birbirlerine ekonomik açıdan yardımcı olması o ülkelerde genellikle pek de beklenir bir olgu değil. O nedenle bu gruba dahil ülkelerden bir kısmında saklı pay ve saklı paylı mirasçılara ilişkin düzenlemelere rastlanmaz.

Hâlbuki bizim ülkemizde aile bağları halen kuvvetli. Aile üyelerinden genellikle birbirlerine yardım etmeleri, birbirlerine ekonomik açıdan destek olmaları beklenir. Bu nedendir ki bizim Medeni Kanunumuzda saklı pay ve saklı paylı mirasçılara ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir. Bu düzenlemeler bizim toplumumuzun aile ilişkilerine daha uygundur.

B-) Ölüme Bağlı Tasarrufların Tenkisi

İşte gelelim şimdi Medenî Kanunumuzun bu saklı paylı mirasçılık ve saklı paylı mirasçılığa dayalı tenkis davası olgusuna.

Bay M'nin hangi tasarrufları tenkis edilebilecek? Bir vasiyetname yapmış ve demiş ki "*Ölümümde tüm mal varlığı değerlerim Darüşşafaka Cemiyeti'nin olsun.*" demiş. Geride de sadece çocuğu Ç var.

Çocuk Ç, babasının vefatından sonra ne yapabilir? Bu ölüme bağlı tasarrufa saygı gösterebilir. Herhangi bir dava açmaz.

Ya da saklı paylı mirasçı olduğu ve saklı payı ihlal edildiği için bir tenkis davası açabilir.

Bu örnekte Bay M'nin serbest tasarruf nisabı nedir? Terekenin 1/2'si çocuğun saklı payı değil mi? Altsoyun saklı payı yasal miras payının yarısı (TMK m. 506/b. 1). O zaman Bay M'nin serbest tasarruf nisabı geri kalan 1/2 değil mi? Evet.

Oysaki Bay M ne yapmış? *“Tüm mal varlığı değerlerim bakımından ben Darüşşafaka Cemiyeti'ni mirasçı naspediyorum.”* demiş. O zaman Darüşşafaka Cemiyeti'nin miras payı ne olacak? Evet, naspedilmiş mirasçı olarak, atanmış mirasçı olarak mirasçı sıfatına sahip olmaya devam edecek. Ama Ç ne yapabilecek? Bir tenkis davası açabilecek. Açtığı davada *“Darüşşafaka Cemiyeti 1/2 oranında mirasçı olsun, geri kalan 1/2 de bana ait olsun”* diyecek. Ölüme bağlı tasarrufun tenkisi bu şekilde karşımıza çıkacak.

C-) Tenkise Tabi Sağlararası Kazandırmaların Tenkisi

O zaman başka bir örnek vererek ilerleyelim. Sadece ölüme bağlı tasarruflar mı tenkis edilebilir? Sağlıkta yapılan tasarruflar tenkis edilemez mi? Onlar da belirli niteliklere sahip olmaları kaydıyla tenkis edilebilir.

Örneği şöyle değiştirelim: Bay M, çocuğu Ç var, tüm tereke Ç'ye kalacak. Ama sağlığında öyle işlemler yapmış ki çocuğuna bir kuruş dahi bırakmamaya deyim yerinde ise ant içmiş. Tüm mal varlığı değerlerini saklı paylı mirasçısından kaçırmak için sağlığında 3. şahıslara karşılıksız olarak bağışlamış, ivazsız olarak onların mülkiyetine geçirmiş (TMK m. 565/b. 4)

Tereke 0 TL. Saklı paylı mirasçılarından kaçırdığı mal varlığı değerleri ise 100.000 lira kıymetinde diyelim.

M'nin saklı paylı mirasçısı çocuğu Ç babasının vefatından sonra bütün bunları sineye çekebilir mi? *“Babamın yaptıklarına saygı göstereceğim”* diyebilir mi? *“Madem servetini böyle harcamak istedi böyle olsun”* diyebilir mi? Diyebilir, bunu sineye çekebilir. Ama bir dava açabilir mi? Bir dava da açabilir. Çünkü kendisi saklı paylı mirasçıdır.

Babası ne yaptı? Onun saklı paylı mirasçılığını engellemek için, onun saklı payını almasını engellemek için bir diğer söyleyişle saklı

paylı mirasçısından mal kaçırma kastıyla (bu kastın açık olması lazım buna daha sonra değineceğim) birtakım tasarruflarda bulundu.

Bulunduğu tasarruf miktarı ne kadar? 100.000 lira. Yani 100.000 liralık tasarrufta bulundu. 20.000 liralık bir evi vardı onu bağışladı, 40.000 liralık hisse senedi vardı onu bağışladı, 40.000 liralık bir arazisi vardı (hepsinin ölüm anındaki değerlerinin bu olduğunu varsayalım) onu da bağışladı. Şimdi saklı paylı mirasçılardan mal kaçırma kastıyla yapılan bütün bu işlemlerin tenkis davasıyla ne olması gerekiyor? Çocuğun saklı payını karşılayacak şekilde iptal edilmesi, mirasbırakanın serbest tasarruf oranı seviyesine indirilmesi gerekiyor.

Çocuk, dava dilekçesinde diyecek ki: *“Bir dakika bütün bu işlemler yapılmasaydı bu tereke 100.000 liralık bir değere sahip olacaktı. Şimdi terekenin değeri 0 lira. Benim saklı payım ihlal edildi. Ben saklı payımı istiyorum. Benim saklı payım yasal miras payımın 1/2’sidir. Bana 50.000 lira verilmesi gerekiyor. 50.000 liralık bir mal varlığı değerine benim kavuşmam gerekiyor.”* Bu iddialarla bir tenkis davası açacak.

D-) Muvazaalı İşlemler

Büyük resmi görmek için bence bu aşamada basit bir örnek vermek çok iyi olacak.

Şimdi ne diyor kanun koyucu? Saklı paylı mirasçılardan açıkça mal kaçırmak kastıyla yapılan sağlararası karşılıksız tasarruflar (kazan-dırmalar) tenkise tabidir diyor (TMK m. 565/b. 4). Tenkis davası açılabilir bunlar aleyhine diyor. Hayatın doğal akışında, olayların birçoğunda, bir kişi saklı paylı mirasçısına hiçbir şey bırakmamaya karar verirse ne yapar?

Bağışlamayı satış sözleşmesinin arkasına gizler. Böyle bir işlem muvazaalı işlem olur. Meseleye tapu siciline kayıtlı taşınmazlar bakımından yaklaşalım. Bu nitelikteki taşınmazların mülkiyetini devir borcu doğuran akitler hangi şekle tabi? Resmî şekle tabidir (TMK m. 706/f. 1). Bay M, Bay Ü’ye, taşınmazını tapuda sattı ve taşınmazın Ü adına tescilini de sağladı. Dedi ki *“Çocuğuma bir kuruş bırakmak istemiyorum, sana ait olsun istiyorum.”* Yani söz konusu taşınmazı sattı ve Bay Ü adına tescil talebinde bulundu. Ama gerçekte bağışladı.

Çünkü M, Ü'ye; *“Sana bu taşınmazı oğlumdan kaçırmak için bağışlarsam vefatımda tenkis davası açabiliyormuş. Ama satış olursa bunu yapamıyormuş. Satış göstereceğiz ama ben sana bu taşınmazı bağışlayacağım.”* dedi. Ü de kabul etti.

Görünüşteki satış sözleşmesi muvazaa sebebiyle geçersizdir (TBK m. 19). Gizli bağışlama sözleşmesi de şekil eksikliği sebebiyle geçersizdir (TMK m. 706/f. 1). O halde taşınmaz gerçekte kime ait? M'nin sağlığında M'ye ait. M'nin vefatında da kime ait? Tek mirasçısı Ç'ye ait değil mi? Çünkü gizli bağışlama sözleşmesi geçersizdir ve bağılayıcı olmayan bir hukuki işleme dayalı olarak Ü adına yapılan tescil de yolsuzdur (TMK m. 1024/f. 2).

O zaman açılacak dava tenkis davası mı? Hayır, açılacak dava tapu kütüğünün düzeltilmesi (=tashihi) davası (TMK m. 1025/f. 1). Yani davayı açan çocuğun dava dilekçesindeki cümleleri şöyle olacak değil mi? *“Babamın yaptığı satış muvazaa sebebiyle geçersizdir. Yaptığı gizli bağışlama da şekil eksikliği sebebiyle geçersizdir. O halde, bu taşınmaz terekeye dahildir ve ben bu terekeye dahil taşınmazdaki miras hakkımı istiyorum.”* Dikkat ederseniz neyi istiyor? Miras payını istiyor. Sadece saklı payını istemiyor. Tüm miras payını istiyor. Haklı mı? Haklı.

Tenkis davalarında ölüme bağlı tasarrufların tenkisi talep edilebileceği gibi tenkise tabi sağlararası karşılıksız kazandırmaların tenkisi de talep edilebilir. Tenkis etmek indirmek demektir. Tenkis davalarında verilen kararlarda dava konusu tasarruflar saklı paya tecavüz etmez hale getirilirler bir diğer söyleyişle bu oranda iptal edilirler.

Tenkis davasında sadece saklı pay talep edilebiliyor. Hâlbuki muvazaa sebebiyle tapu kütüğündeki yolsuz tescilin düzeltilmesi (tapu kütüğünün düzeltilmesi = tashihi davası; uygulamadaki adıyla tapu iptali ve tescil davasında) dava sonunda elde edilecek nedir? Yasal miras payıdır.

Tenkis davasını kimler açabiliyor? Kural olarak saklı paylı mirasçılar açabiliyor (istisnalarını anlatacağım). Bu örnekte saklı paylı mirasçı tapu kütüğünün düzeltilmesi davasını açma hakkına sahipti. Ama tapu kütüğünün düzeltilmesi davasını kimler de açabilir. Saklı paylı olmayan mirasçılar da açabilir. Bunu da unutmamak lazım. Buna sonraki derslerde ayrıca değineceğim.

E-) Saklı Paylı Mirasçılar

Medenî Kanunumuzun 505 ve devamındaki hükümlerine bakacağız. Ölüme bağlı tasarruflardan hemen sonra gelen tasarruf özgürlüğü başlığı altındayız. TMK m. 505 şöyle diyor:

“Mirasçı olarak altsoyu, ana ve babası veya eşi bulunan miras bırakan, mirasının saklı paylar dışında kalan kısmında ölüme bağlı tasarrufta bulunabilir.

Bu mirasçılardan hiçbiri yoksa, mirasbırakan mirasının tamamında tasarruf edebilir.”

Öncelikle şu 1. fıkrada kalalım; Altsoyu, ana ve babası veya eşi bulunan miras bırakan, ancak mirasının saklı paylar dışında kalan kısmında ölüme bağlı tasarrufta bulunabilir.

Bu 505. maddeyi okuduğunuzda bir ikaz göreceksiniz. Bu ikaz şöyle bir ikaz: Eskiden madde metninde ne de vardı? Kardeşler de vardı. Kardeşler de saklı paylı mirasçı idi. Yani 01.01.2002’de yeni Medenî Kanun yürürlüğe girdiğinde kardeşler saklı paylı mirasçı kategorisinde idiler. Kardeşlerin saklı payı, yasal miras paylarının 1/8’i idi. Sonra bu hüküm değişti ve kanun koyucu, kardeşleri saklı paylı mirasçı olmaktan çıkardı.

Bunu neden söylüyorum? Kafanızı karıştırmak bakımından söylemiyorum. Yarın öbür gün meslek hayatınızda ne ile karşı karşıya kalabilirsiniz? Kanunun o hükmünün iptal edilmediği dönemde intikal eden miraslarla karşı karşıya kalabilirsiniz.

Bizim Medenî Kanunumuzun yürürlüğüne dair Kanun ne der? Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun diye bir kanunumuz var. Bunun nesi var? 17. maddesi var, miras hukuku başlıklı 4. bölümün hemen altında:

“A. mirasçılık ve mirasın geçişi

Mirasçılık ve mirasın geçişi, miras bırakanın ölümü tarihinde yürürlükte olan hükümlere göre belirlenir.”

Dolayısıyla bunu bilmeniz, bir yere not etmeniz fayda var.

Evet, kardeşler artık saklı paylı mirasçı değildir. Ama kardeşler bir tarihlerde saklı paylı mirasçı idiler. Kanun koyucu ne yapmış? 4.5.2007 tarihli ve 5650 sayılı Kanun’un 1. maddesiyle ne yapmış? Söz konusu saklı paylı mirasçılık olgusunu kardeşler bakımından sona erdirmiş.

Şimdi gelelim şuraya: Saklı pay kavramına ve 506. maddeye. Çok basit, saklı paylı mirasçılar kimler? Altsoy, anne, baba, sağ kalan eş.

I-) Altsoyun Saklı Payı

Altsoyun saklı payı yasal miras payının yarısı. Bakın kanun koyucu çok basit şekilde, tane tane bize söylüyor. Ders kitabı gibi. Kenar başlık “*Saklı pay*”. TMK m. 506:

“Saklı pay aşağıdaki oranlardan ibarettir:

1-Altsoy için yasal miras payının yarısı”

Küçükük bir şeyi daha hatırlatayım öyle ilerleyeyim. Eski Medenî Kanunumuzda, Türk Kanunu Medenîsi zamanında altsoyun saklı payı yasal miras paylarının 3/4’ü idi.

O halde, eski Medenî Kanun zamanında intikal eden bir mirasla karşı karşıyaysak o zaman eski Medenî Kanundaki saklı pay oranlarını uygulamak zorunda kalacağız. Değil mi? Bunu bilmekte de fayda var.

Dolayısıyla siz neyle karşı karşıya kalabilirsiniz? Türk Kanunu Medenîsi yürürlükteyken yani 01.01.2002’den önce gerçekleşen bir ölüm olayı ve o ölüm anına göre mirasın paylaşılması olgusu ile karşı karşıya kalabilirsiniz.

Böyle bir durumda saklı paylı mirasçılar kimler olduğu ve saklı pay oranlarının ne olduğu o ölüm anında yürürlükte olan kanuna göre tespit edilecek. Yani bu olasılıkta neyi uygulayacaksınız? Altsoy bakımından o eski oranı, yasal miras payının 3/4’ü oranını uygulayacaksınız.

Peki. Bunu da paranteze alalım, geride bırakalım ve yavaş yavaş bugünü hafızaya alalım.

Altsoyun saklı payı nedir? Yasal miras paylarının yarısıdır. Ne diyor kanun koyucu? Altsoy diyor, değil mi? Çocuklar, torunlar, varsa torun çocukları vd. da bu zümreye dâhildir.

II-) Üstsoyda Yer Alan Anne ve Babanın Saklı Payı

Gelelim üstsoya. Üstsoyda da bütün üstsoydan mı söz ediyoruz? Hayır, sadece mirasbırakanın ana ve babasından söz ediyoruz. TMK m. 506:

“Saklı pay aşağıdaki oranlardan ibarettir:”

...

2. Ana ve babadan her biri için saklı pay oranı yasal miras payının dörtte biri,”

Ana ve babanın saklı payı yasal miras paylarının 1/4’ü.

III-) Sağ Kalan Eşin Saklı Payı

Geriye kim kaldı? Sağ kalan eş. Kanun koyucu eşin yasal miras payını beraber mirasçı olduğu zümreye göre belirliyor. TMK m. 499 diyor ki:

“Sağ kalan eş, birlikte bulunduğu zümreye göre mirasbırakana aşağıdaki oranlarda mirasçı olur:

- 1. Mirasbırakanın altsoyu ile birlikte mirasçı olursa, mirasın dörtte biri,*
- 2. Mirasbırakanın ana ve baba zümresi ile birlikte mirasçı olursa, mirasın yarısı,*
- 3. Mirasbırakanın büyük ana ve büyük babaları ve onların çocukları ile birlikte mirasçı olursa, mirasın dörtte üçü, bunlar da yoksa mirasın tamamı eşe kalır.”*

Şimdi de saklı payını TMK m. 506/b. 4'te şöyle belirliyor:

“Saklı pay aşağıdaki oranlardan ibarettir:

...

- 4. Sağ kalan eş için, altsoy veya ana ve baba zümresiyle birlikte mirasçı olması hâlinde yasal miras payının tamamı, diğer hâllerde yasal miras payının dörtte üçü.”*

Yani sağ kalan eş altsoy ile beraber mirasçı olduysa veya ana ve baba zümresi ile birlikte mirasçı olduysa saklı payı, yasal miras payının tamamı. Diğer hâllerde ise saklı payı, yasal miras payının dörtte üçü.

1-) Sağ Kalan Eşin Mirasın Altsoyu ile Birlikte Mirasçı Olması Halinde Miras Payı ve Saklı Payı

Bir kişi Bay M vefat etti. Geride eşi Bayan E kaldı ve çocukları Ç1 ve Ç2 kaldı. Mirası nasıl paylaşacaklar? Bayan E 1/4 oranında mirasçısıdır. Çünkü mirasbırakanın altsoyu ile beraber mirasçı olmuştur. Onun yasal miras payı 1/4'tür (TMK m. 499/b. 1).

Çocukların yasal miras payı ne kadardır? Bay M'nin iki çocuğu var. Geri kalan 3/4'ü ikiye böldünüz. Ç1= 3/8, Ç2= 3/8 değil mi?

Şimdi sağ kalan eşin saklı pay oranına bakalım. Ne dedi kanun koyucu? Sağ kalan eş için altsoy ile birlikte mirasçı olması hâlinde yasal miras payının tamamı. Yani bu örnekte, sağ kalan eşin yasal miras payı nedir? 1/4'tür. Bunun tamamı sağ kalan eşin aynı zamanda saklı payıdır.

2-) Yukarıdaki Örnekte Murisin Serbest Tasarruf Nisabının Hesaplanması

Serbest tasarruf oranı (=nisabı) aşıldı mı, aşılmadı mı sorusuna cevap vermek için bir hesap yapacaksınız yani saklı paylar toplamını bulacaksınız ve arkasından da serbest tasarruf nisabını bulacaksınız.

$$\text{Ç1'in saklı payı } 3/8 \times 1/2 = 3/16$$

$$\text{Ç2'nin saklı payı } 3/8 \times 1/2 = 3/16.$$

$$\text{Sağ kalan eşin saklı payı } 1/4 \times 1/1 = 1/4.$$

Sağ kalan eşin saklı payında pay ve paydayı 4 ile çarpsam 4/16 eder. Böylece paydaları 16'ya eşitlemiş olurum.

Şimdi siz bunları yan yana yazıp topladığımızda durum şudur değil mi? Saklı paylar toplamını bulursunuz. Saklı paylar toplamı:

$$3/16 + 3/16 + 4/16 = 10/16.$$

Peki, bu örnekte mirasbırakanın serbest tasarruf nisabı nedir? Serbest tasarruf nisabı da tam birimden yani 16/16'dan neyi çıkarmakla bulunur? 10/16'yı çıkarmakla bulunur. Bu örnekte serbest tasarruf nisabı ne kadardır? 6/16'dır diyeceğiz.

Yani örneğin 160.000 liralık bir terekede 100.000 liralık kısmı biz kime ayırmak zorundayız? Saklı paylı mirasçılara ayırmak zorundayız. Serbest tasarruf nisabının içerisinde kalmak istiyorsak durum böyledir.

Aksi takdirde saklı paylı mirasçılar, saklı paylarına kavuşamadıkları ölçüde, tenkis davası açabilirler ve yapılan ölüme bağlı tasarrufları ve tenkise tabi sağlar arası karşılıksız kazandırmaları ne yapabilirler tenkis ettirebilirler.

3-) Sağ Kalan Eşin Murisin Ana ve Babası ile ya da Murisin Kardeşleri ile Birlikte Mirasçı Olması Halinde Miras Payı ve Saklı Payı

O zaman başka bir ihtimale daha bakalım. Sağ kalan eşin saklı payı ana ve baba zümresiyle birlikte mirasçı olması hâlinde de yasal miras payının tamamı. Peki.

Gerçekten de sağ kalan eş, altsoy olmasaydı kimler ile beraber mirasçı olacaktı? 2. zümre ile beraber mirasçı olacaktı. 2. zümrede kimler var? Ana ve baba. Onlar veya onlardan biri yoksa kardeşler var. Peki, 2. zümrede mirasçı olunca eş ne kadar miras payı alıyor? Adı üzerinde 2. zümre, 2/4 alıyor (TMK m. 499/b. 2).

İşte ne diyor kanun koyucu? Ana ve baba zümresiyle mirasçı olduğunda da sağ kalan eşin saklı payı, yasal miras payının yine tamamıdır diyor.

Örneği şöyle kurun: Bay M vefat etti. Mirasbırakanın sağ kalan eşi var. Sağ kalan eşi kimlerle beraber mirasçı olmuş? Mirasbırakanın anne ve babasıyla beraber mirasçı olmuş. Sağ kalan eşin miras payı ne kadar? 2/4. Geriye kalan 2/4 kimlere paylaşılacak? Bay M'nin anne ve babasına paylaşılacak. Buyurun paylaşalım. 1/4 A'ya, 1/4 B'ye.

Saklı pay oranlarını saptıyoruz. Sağ kalan eşin saklı payı ne kadar? Ana ve baba zümresiyle beraber mirasçı olunca ne dedi kanun koyucu? Yasal miras payının yine tamamıdır (TMK m. 506/b. 4). Yani bu örnekte 2/4'ün tamamı kimin saklı payı? Bayan E'nin saklı payı.

Başka kimler saklı paylı mirasçı? Ana ve baba. Onların saklı pay oranları ne kadar? Yasal miras paylarının 1/4'ü.

Anneye 1/4 miras payı ayırdık. $1/4 \times 1/4 = 1/16$ annenin saklı payı. Babanın miras payı ne kadardı bu örnekte? 1/4. Onun saklı payı ne kadar? Yasal miras payının 1/4'ü. $1/4 \times 1/4 = 1/16$ (TMK m. 506/b. 2).

4-) Yukarıdaki Örnekte Murisin Serbest Tasarruf Nisabının Hesaplanması

Serbest tasarruf oranı (=nisabı) aşıldı mı, aşılmadı mı sorusuna cevap vermek için bir hesap yapacaksınız yani saklı paylar toplamını bulacaksınız ve arkasından da serbest tasarruf nisabını bulacaksınız.

Anne A'nın saklı payı = 1/16.

Baba B'nin saklı payı = 1/16.

Sağ kalan eşin saklı payı = 2/4.

Bunları toplamak için paydalarını eşitlememiz lazım. Müsaade ederseniz sağ kalan eşin 2/4'lük kesrini, altını ve üstünü dörtle çarpalım. Yani:

Anneye ayrılan saklı pay 1/16,

Babaya ayrılan saklı pay 1/16,

Sağ kalan eşe ayrılan saklı pay $2/4 \times 4/4 = 8/16$.

Topladığınız zaman ne oldu?

$1/16 + 1/16 + 8/16 = 10/16$.

Saklı paylar toplamı 10/16. Peki mirasbırakanın serbest tasarruf nisabı nedir? Serbest tasarruf nisabı da tam birimden yani 16/16'dan neyi çıkartmakla bulunur? 10/16'yı çıkartmakla bulunur. Bu örnekte de serbest tasarruf nisabı ne kadardır? 6/16'dır diyeceğiz.

Örneğin 160.000 liralık bir terekede 100.000 liralık kısmı biz kime ayırmak zorundayız? Saklı paylı mirasçılara ayırmak zorundayız. Serbest tasarruf nisabının içerisinde kalmak istiyorsak durum böyledir.

Aksi takdirde saklı paylı mirasçılar, saklı paylarına kavuşamadıkları ölçüde, tenkis davası açabilirler ve yapılan ölüme bağlı tasarrufları ve tenkise tabi sağlar arası karşılıksız kazandırmaları ne yapabilirler tenkis ettirebilirler.

5-) Diğer Hallerde Sağ Kalan Eşin Miras Payı ve Saklı Payı

Saklı pay, diğer hâllerde sağ kalan eş için ne kadar? Yasal miras payının dörtte üçüdür.

a-) Sağ kalan eşin; mirasbırakanın amca, hala, dayı ve teyzesiyle birlikte mirasçı olması

Hatırlarsanız sağ kalan eş ne olabiliyordu? Mirasbırakanın amca, hala, dayı ve teyzesiyle de birlikte mirasçı olabiliyordu. O zaman ne oluyordu? Terekenin 3/4'ü sağ kalan eşe ait oluyordu, değil mi? Mirasbırakanın büyük ana ve büyük babaları ve onların çocukları ile birlikte

mirasçı olursa, mirasın dörtte üçü sağ kalan eşe ait oluyordu (TMK m. 499/b. 3).

Dolayısıyla sağ kalan eş, mirasbırakanın büyük ana ve büyük babaları veya onların çocukları ile beraber mirasçı olduysa, yani mirasbırakanın amca, hala, dayı, teyzesiyle beraber mirasçı olduysa o zaman nedir miras payı? $3/4$ 'tür.

Saklı payı ne kadardır? Yasal miras payının $3/4$ 'üdür (TMK m. 506/b. 4). Yani bu ihtimalde sağ kalan eş saklı payı bakımından neye kavuşmalıdır? Dediğimiz gibi $3/4 \times 3/4 = 9/16$ 'ya kavuşmalıdır.

Bu örnekte mirasbırakanın serbest tasarruf nisabı ne kadardır? $16/16 - 9/16 = 7/16$ 'dır, değil mi?

b-) Sağ kalan eşin tek başına mirasçı olması

Sağ kalan eş tek başına da mirasçı olabilir. O zaman terekenin tamamı ona ait olur. Saklı payı da yine $3/4$ olur (TMK m. 506/b. 4). Mirasbırakanın serbest tasarruf nisabı ise $1/4$ olur.

Dolayısıyla işte ana hatlarıyla mirasbırakanın serbest tasarruf nisabı, ana hatlarıyla tenkis meseleleri bu şekilde karşımıza çıkacak.

F-) Ölümüne Bağlı Tasarrufların Tenkisi ve Tenkise Tabi Sağ-lararası Kazandırmaların Tenkisi

M ölmüş geride sağ kalan eşi E ile iki çocuğu Ç1 ve Ç2 kalmış. Terekesinde 160.000 liralık malvarlığı olsun.

Mirasbırakan ölümüne bağlı tasarrufta bulunmuş ve diyor ki “*Tüm mal varlığı değerlerim, Darüşşafaka Cemiyeti'nindir.*” Eş bunu sineye çekebilir mi? Evet. Ç1 sineye çekebilir mi? Evet. Ç2 sineye çekebilir mi? Evet. Örneğin “*Çok şükür paraya ihtiyacımız yok, Darüşşafaka Cemiyeti'ndeki anasız ve babasız çocuklar veya annesi ya da babası olmayan çocuklar okumak imkânına sahip olsunlar, helali hoş olsun.*” diyebilirler mi? Diyebilirler.

İçlerinden biri veya ikisi veya tamamı tenkis davası açabilir mi? Açabilir. Yani hepsinin dava açtığını varsayalım. Dava dilekçesine ne yazabilirler: “*Bir dakika, 160.000 liralık tereke var. Rahmetli babamız, rahmetli eşimiz bir vasiyetname yapmış, ama ölüm hak miras helal. Biz saklı paylarımızı alacağız. Bize saklı paylarımız verilsin. Ç1 için $3/16$* ”

verilsin, Ç2 için 3/16 verilsin, sağ kalan eş için 4/16 verilsin.” Mümkün mü? Mümkün. Bu davayı kazanırlar mı? Elbette.

Ölüme bağlı tasarrufların bu yolla tenkisi, aslında belli bir oranda iptalidir, indirimdir. Tenkis etmek indirmek demektir. Belli oranda iptal etmek demektir.

Peki diyelim ki böyle değil. Yani sağlığında yaptığı birtakım tenkise tabi işlemler var.

Örneğin mirasbırakan M, saklı paylı mirasçılardan açıkça mal kaçırmak maksadı ile 20.000 liralık taşınmazını Ü1’e, 40.000 liralık hisse senetlerini Ü2’ye, 40.000 liralık arazisini Ü3’e, 60.000 liralık arabasını da Ü4’e bağışladı.

Terekesi ne kadar 0 TL.

Mirasbırakanın tenkise tabi sağlararası karşılıksız kazandırmalarından biri de TMK m. 565/b. 4 ile belirlenmiştir. Bu hükme göre:

“Aşağıdaki karşılıksız kazandırmalar, ölüme bağlı tasarruflar gibi tenkis edilir:”

...

4. Mirasbırakanın saklı pay kurallarını etkisiz kılmak amacıyla yaptığı açık olan kazandırmalar.”

Biz hesabı nasıl yapacağız? Hesabı yaparken bir fiktif tereke saptayacağız. Sağlıkta bu tenkise tabi tasarrufları yapmasaydı acaba tereke ne olacaktı diye bakacağız.

Bu örnekte (örneği yukarıda çözdük). Saklı paylar toplamı 10/16. Serbest tasarruf nisabı 16/16 - 10/16 = 6/16. Sağlığında 160.000 liralık mal varlığı değerine sahipmiş. Ama ölümünde terekesi 0 TL. Ne yapmış? Sağlığında tüm mal varlığı değerlerini saklı paylı mirasçılardan kaçırmak maksadıyla üçüncü kişilere bağışlamış. İşte o zaman ne giriyor devreye? Tenkise tabi sağlararası kazandırmalar kavramı giriyor.

Ölüme bağlı tasarruflar tenkis edilebilir mi? Elbette. Sağlararası tenkise tabi kazandırmalar adı üzerinde tenkis edilebilir mi? Elbette.

O zaman bizim neyi öğrenmemiz gerekiyor? Tenkise tabi sağlararası karşılıksız kazandırmalar nelerdir bunları öğrenmemiz gerekiyor.

(Sonraki derslerde bunları teker teker ele alacağım). Buradan yola çıkarak rahmetli baba, rahmetli sağ kalan eş bunları yapmasaydı, bu sağlararası tenkise tabi karşılıksız kazandırmaları yapmasaydı terekesi ne olacaktı onun hesabını yapıyoruz.

Detayını gelecekteki derslerde anlatacağım. Şu anda sadece temel kuralları anlatmaya çalışıyorum.

Varsayımsal bir tereke, kâğıt üzerinde bir tereke yaratıyoruz. Tenkise tabi sağlararası kazandırmaları yapmasaydı, öldüğünde terekesi neye tekabül edecekti diye fiktif, varsayımsal bir hesap yapıyoruz.

Örnekte mirasbırakan M, saklı paylı mirasçılarında mal kaçırma maksadı ile 20.000 liralık taşınmazını Ü1'e, 40.000 liralık hisse senetlerini Ü2'ye, 40.000 liralık arazisini Ü3'e, 60.000 liralık arabasını da Ü4'e bağışladı.

Sağlığında bütün bunları Ü1, Ü2, Ü3, Ü4'e saklı paylı mirasçılardan mal kaçırma kastıyla bağışlamasaydı, o zaman ne olacaktı bu tereke? 160.000 lira olacaktı. O halde, bu sağ kalan eş ve bu çocuklar ne yapabilecekler? 160.000 liralık terekenin kendilerine ait olması gereken 100.000 liralık kısmı için tenkis davası açabilecekler.
